

Elintarvikemarkkinat: entä jos markkina ei toimikaan?

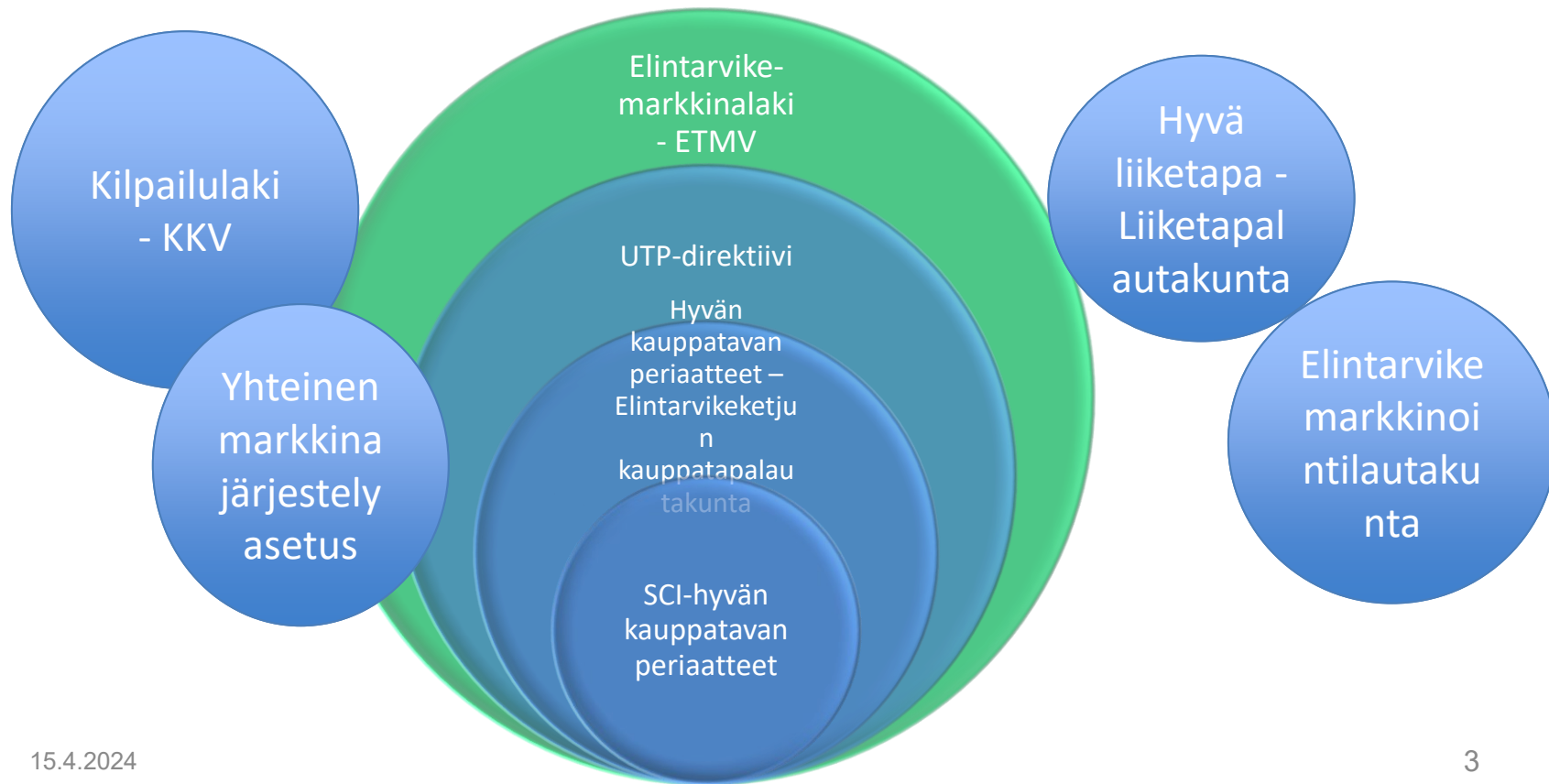
Kimmo Tammi

Sisältö

- **Elintarvikemarkkinoiden sääntelykenttä**
- **Elintarvikemarkkinalaki**
- **Elintarvikeketjun itsesääntely**

Elintarvikemarkkinoiden sääntelykenttä

Elintarvikemarkkinalaki

- **Alkuperäinen laki voimaan 1.1.2019**
 - Perustettiin valvovaviranomainen, jonka valvontaan kansallisia kieltoja
- **UTP-direktiivin täytäntöönpano 1.11.2021**
 - Direktiivin kieltämät 10+6 kieltoa ja seuraamukset
- **2. muutos voimaan 1.5.2023**
 - Kieltojen tiukennuksia, lain tarkennuksia, valtuutetun toimivallan kasvu
- **3. muutos lausuntokierroksella**
 - Kieltojen tarkennuksia, valtuutetun tiedonsaantioikeuksien parantaminen
- **4. muutos 2025-2026?**
 - UTP-direktiiviin perustuva arviointi

Elintarvikemarkkinalaki

- Tavoite: selkeyttää elintarvikeketjun kaupankäynnin pelisääntöjä ja tasapainottaa neuvotteluasemia.
- Keinot: 10+6 kiellot, muut kiellot, seuraamukset, valvova viranomainen
- Soveltamisala: maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden kauppaa koskevat sopimukset ja käytännöt
 - Kieltojen soveltuminen, kun ostaja on liikevaihdoltaan myyjää suurempi ja ostajan liikevaihto on vähintään 2M€.

Ehdottomasti kielletyt, ”mustat” kauppatavat

1. Pitkät maksuajat
2. Tilausten peruuttaminen lyhyellä varoitusaajalla
3. Ehtojen yksipuoliset muutokset
4. Myyntiin liittymättömät maksut
5. Toimitettujen tuotteiden pilaantumiseen tai asiakasvalitusten käsittelyyn liittyvät maksut
6. Liikesalaisuuksien oikeudeton hankinta, käyttö ja ilmaiseminen
7. Kaupalliset kustotoimet tilanteessa, jossa tavarantoimittaja käyttää sopimusperusteisia tai lakisääteisiä oikeuksiaan
8. Ostajan kieltäytyminen vahvistamasta kirjallisesti toimitussopimuksen ehtoja tavarantoimittajan pyynnöstä

”Harmaat kauppatavat” eli asiat, jotka ovat kiellettyjä elleivät osapuolet niistä ole sopineet

- 1. Myymättä jääneiden tuotteiden palauttaminen tavarantoimittajalle ilman, että ostaja maksaa niistä tai niiden hävittämisestä**
 - 1. Poikkeus: uutuustuotteiden osalta voi sopia enintään 3kk:n palautusjaksosta, jolloin palautettavista tuotteista ei tarvitse maksaa**
- 2. Tavarantoimittajalle kohdistetut maksut tuotteiden varastoinnista, esillä pitämisestä, tuotevalikoimaan sisällyttämisestä tai myytäväksi asettamisesta**
- 3. Maksujen vaatiminen myyjältä ostajan toteuttamasta mainonnasta**
- 4. Maksujen vaatiminen myyjältä ostajan toteuttamasta markkinoinnista**
- 5. Tavarantoimittajan velvoittaminen henkilöstöstä, joka sisustaa toimittajan tuotteiden myyntiin käytettyjä tiloja**
- 6. Käytäntö, jossa ostaja vaatii tavarantoimittajaa vastaamaan kustannuksista, joita aiheutuu myydessä tuotteita alennuksella osana myynninedistämistä**

Muut kiellot

- 3 §: Sopimuksen vähimmäissisältöä koskeva vaatimus ja kirjallisen muodon vaatimus
 - YMJ 148 art. 2 kohta ja 168 art. 4 kohta
 - Ei sovelleta, jos tuottaja kirjallisesti ilmoittaa, ettei näitä ole tarpeen noudattaa
- 4 §: ”yrittäjänsuojalain” 1 §:n ja ”sopimusmenettelylain” 1 §:n valvonta maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden kaupassa

Toimenpidepyynnöt

- **Voi tehdä**
 - **2 a – 2 h §:iin liittyvissä asioissa:**
 - Tavarantoimittaja
 - Tuottajaorganisaatio tai sen jäsen
 - Tavarantoimittajia edustava riippumaton ja voittoa tavoittelematon oikeushenkilö tavarantoimittajan pyynnöstä (esimerkiksi riippumaton ja voittoa tavoittelematon yhdistys)
 - **3 ja 4 §:ä koskevissa asioissa:**
 - Sopimuksen osapuoli
 - Toimija, johon sopimusehto kohdistuu tai jonka toimintaa se saattaa vahingoittaa
 - Elinkeinonharjoittajien etuja valvova rekisteröity yhdistys.
- **Yksittäiset kuluttajat eivät voi tehdä toimenpidepyyntöä**

Seuraamukset lain rikkomisesta

- Kohdistuvat ostajaan
- Huomautus
- Julkinen varoitus
- ETMV:n asettama kielto + uhkasakko
- Markkinaoikeuden asettama kielto + uhkasakko (vain 4 §:ssä tarkoitettut asiat)
- Seuraamusmaksu

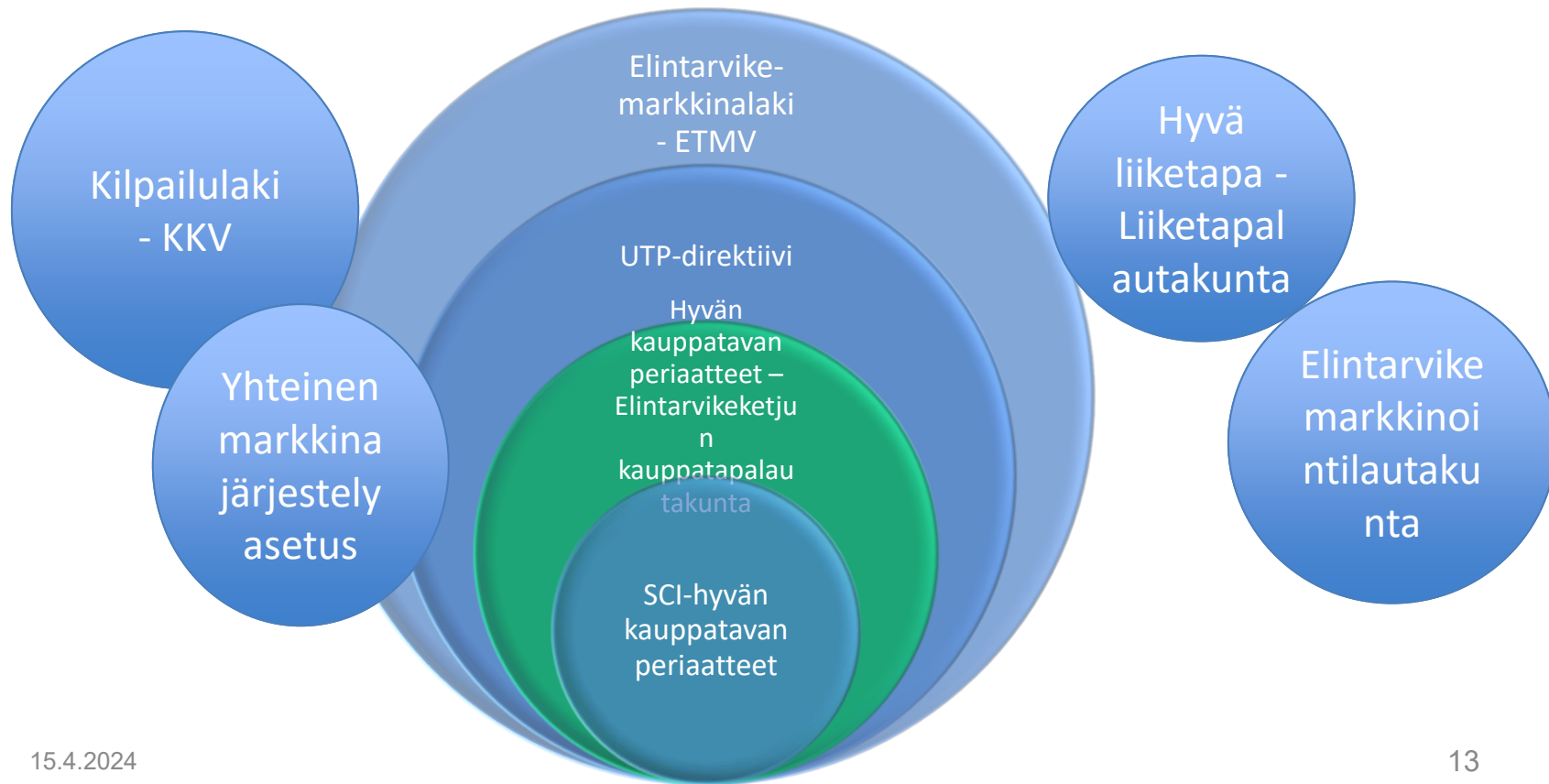
Elintarvikemarkkinavaltuutettu

- Elintarvikemarkkinoiden toimivuuden parantamiseksi ja hyvien liiketapojen vastaisten käytäntöjen estämiseksi
- ETMV antaa elintarvikeketjun toimintaan liittyviä suosituksia, lausuntoja ja ehdotuksia sekä tiedottaa ja neuvoa elintarvikeketjun toimijoita hyvistä liiketavoista.
 - Pyydettävä lausunto elintarvikeketjun itsesääntelyelimeltä ennen suosituksen antamista
- ETMV:n on erityisesti toimittava asioissa, joilla on elintarvikeketjun toimivuuden kannalta huomattavaa merkitystä tai joissa voidaan olettaa yleisimmin esiintyvän huomattavia ongelmia.

ETMV:n antamat suositukset, ehdotukset, ohjeistukset ja selvitykset

- [Elintarvikemarkkinavaltuutetun suositus sopimusten päättämisestä](#)
- [Suosituksia kustannuskriisin ratkaisemiseksi ja kannattavuustilanteen parantamiseksi](#)
- [Ehdotus kustannusindeksien rakentamiseksi elintarvikealalle](#)
- [Ohjeistukset:](#)
 - Soveltamisalaa koskevat ohjeet 4 kpl
 - Maksuaikaohjeistus
 - [Toimenpidepyynnön tekemistä koskeva ohjeistus](#)
- **Selvitykset epäterveistä kauppatavoista:**
 - Liha-alalla
 - Leipomo- ja konditorioalalla
 - Muita aloja koskevia selvityksiä tulossa

Elintarvikemarkkinoiden sääntelykenttä

Elintarvikeketjun kauppapalautakunta

- Lautakunnan toiminta ei perustu lakiin eli se ei ole viranomainen
 - [Hyvän kauppataavan periaatteet](#)
- Lautakunta on elinkeinoelämän itsesääntelyä
- MTK, ETL ja PTY rahoittavat lautakunnan toimintaa

Lautakunnan tehtävät

- Antaa lausuntoja siitä, onko tiettyä elintarvikealan toimijan menettelyä pidettävä hyvän kauppatavan vastaisena
 - Lausunnot ETMV:n suosituksista
- Voi antaa yleisiä hyvää kauppatapaa koskevia suosituksia, kehittää alan eettisiä periaatteita sekä edistää muutoinkin hyvää kauppatapaa elintarvikealalla
- Lautakunta ei anna lausuntoja siitä, onko menettely lainvastaista
- Lausunnot ja ennakolausunnot ovat suositusluonteisia

Lausuntojen antaminen

- Lausuntoa voi pyytää siitä, onko jokin menettely hyvän kauppatavan vastaista
- Lausuntopyyntö on:
 - Maksuton, eli ei edellytä järjestön jäsenyyttä tai rekisteröitymistä. Ennakkolausunto 2680€.
 - Luottamuksellinen, vrt. ETML
 - Anonyymi asian käsittely
- Hyvää kauppatapaa rikkoneelle kehoitus muuttaa toimintaansa

Suosituksien antaminen

- Arvioidaan yleisesti, mikä on hyvän kauppataidan mukaista tai vastaista
- Ei arvioida yksittäistapausta, vaan otetaan kantaa menettelyyn yleisellä tasolla
- **Aiheet perustuvat lautakunnan omaan selvitystyöhön ja yhteydenottoihin**
- Menettely suosituksien antamisessa: laaja kuulemiskierros suullisesti ja/tai kirjallisesti, jonka jälkeen suosituksen laatiminen
- Lautakunta ei tulkitse eikä kommentoi antamia suosituksia

Hyvän kauppataivan periaatteet

- **Yleiset periaatteet:**
 - **Kuluttajat:** B2B-suhteessa aina otettava huomioon myös kuluttajan etu ja toimitusketjun kestävyys. Sopijaosapuolten on toimittava mahdollisimman tehokkaasti ja optimoitava resurssit koko toimitusketjussa.
 - **Sopimusvapaus:** Sopijaosapuolet ovat itsenäisiä taloudellisia toimijoita, jotka kunnioittavat toistensa toimintatapaa.
 - **Hyvän kauppataivan mukainen menettely:** Sopijaosapuolten on toimittava vilpittömässä mielessä. Lisäksi niiden on meneteltävä vastuullisesti ja noudatettava hyvää liiketapaa.

- **Erityiset periaatteet:**
 - Kirjallinen sopimus
 - Ennakoitavuus
 - Sopimuksen noudattaminen
 - Oikeiden tietojen antaminen
 - Luottamuksellisuus
 - Vastuu riskeistä
 - Perusteltavissa oleva pyyntö
- **Periaatteita on myös selvennetty esimerkkien avulla**

Annetut suositukset

- Suositus 13.12.2023 – LIHANTUOTTAJASOPIMUKSEN YKSIPUOLINEN MUUTTAMINEN
- Suositus 22.11.2022 – SÄHKÖINEN HUUTOKAUPPA
- Suositus 15.12.2021 – HINNANTARKISTUSEHDON KÄYTTÄMINEN
- Suositus 20.11.2020 – SUULLISEN SOPIMUKSEN MUUTTAMINEN
- Suositus 13.12.2019 – HEIKOMMAN SOPIJAOSAPUOLEN SUOJA
- Suositus 27.6.2019 – ELINTARVIKKEEN RAAKA-AINEEN ALKUPERÄN MERKITSEMINEN
- Suositus 7.5.2018 – KANNANOTTO VALIKOIMAJAKSOISTA
- Suositus 23.1.2018 – KIRJALLISET SOPIMUKSET JA SOPIMUSTEN YKSIPUOLINEN MUUTTAMINEN
- Suositus 10.11.2017 – SÄILYVYYSAIKAA KOSKEVA SOPIMUSEHTO PÄIVITTÄISTAVARAKAUPAN SOPIMUKSISSA

Havainnot ja sääntelystä ja sen vaikutuksesta markkinoiden toimintaan

- Esitelty sääntely on merkittävästi tuottajien hyväksi!
- Sääntelyn hyödyntäminen!
- UTP-direktiivin päivitys 1.11.2025
 - Vuosittaiset kyselyt
 - Asiantuntijakuulemiset
- Lautakunnan suositukset/lausunnot suhde lakiin?
- Datasäädös

Lisätietoa

- Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto:
 - <https://www.ruokavirasto.fi/elintarvikemarkkinat/>
- Elintarvikemarkkinalaki:
 - <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20181121>
- Elintarvikeketjun kauppapalautakunta:
 - <https://kauppakamari.fi/palvelut/elintarvikeketjun-kauppapalautakunta/tietoa-lautakunnasta/>
- Hyvän kauppatavan periaatteet:
 - <https://kauppakamari.fi/palvelut/elintarvikeketjun-kauppapalautakunta/hyvan-kauppatavan-periaatteet/>
- Annetut suositukset:
 - <https://kauppakamari.fi/palvelut/elintarvikeketjun-kauppapalautakunta/hyvan-kauppatavan-periaatteet/>

Kiitos